

Зооморфні метафори в сучасному українському художньому дискурсі: гендерний аспект

Пірска Христина

Кафедра прикладної лінгвістики, Національний університет «Львівська політехніка», вул. С. Бандери, 12, Львів, 79013, УКРАЇНА, E-mail: karkywa88@gmail.com

This article deals with the analysis of zoomorphic metaphor in gender aspect. Previous results of the research are specified. Frame analysis of the zoomorphic metaphor components as well as frequency analysis is made. Basic metaphorical models are determined. The main target domains are considered.

Ключові слова: гендер, метафора, зооморфна метафора, метафорична модель, фрейм.

Із кінця ХХ ст. у лінгвістиці спостерігається підвищений інтерес учених до вивчення метафори. Дослідники все більше зосереджують свою увагу на соціальних, психологічних, культурних та інших аспектах її аналізу. Когнітивна теорія метафори сприяла появі нових напрямків у дослідженні цього явища. Існує низка праць присвячених вивченню метафори в когнітивному аспекті, зокрема це - праці A. Deignan [1], G. Fauconnier [2-5], J. Feldman [6], S. Glucksberg [7], J. Grady [8-11], P. Hanks [13; 14], M. Hilpert [15], M. Johnson [16], V. Koller [18-20], Z. Kövecses [21], J.H. Martin [22], S. Narayanan [23], E. Semino [20; 24], G. Steen [26-30], A. Stefanowitsch [31], M. Turner [2-5;32] та ін., але не зважаючи на це окремі проблеми потребують вивчення. Цю працю присвячено виявленню та аналізу метафоричних принципів творення метафор, наявних в сучасному українському художньому дискурсі, представленому соціально-психологічними романами, а також дослідженню впливу гендеру на процеси метафоризації. Належить вивчити в який спосіб гендер впливає на використання цього художнього засобу, як соціальна стать зумовлює появу та функціонування його в художньому дискурсі. Зауважимо, що лише незначну кількість праць, присвячено дослідженню метафори в гендерному аспекті, однак усі вони переважно зосереджуються на вивченні окремих концептів у діловому, політичному та медіадискурсі.

Це дослідження базовано на матеріалі ХХІ ст. з метою здобути інформацію про сучасний стан мови та досліджуваного явища. Пошук емпіричних даних здійснено за допомогою суцільного вибирання. До дослідницького корпусу залучено твори Люко Дашвар, Ірен Роздобудько, Марії Матіос, Сергія Жадана, Братів Капранових та Анатолія Дністрового. Чоловічий та жіночий підкорпуси налічують понад 343 тис. слововживань. Під час проведення дослідження виокремлено такі напрямки метафоризації: істотоморфний, антропоморфний, зооморфний, міфоморфний, об'єктоморфний, природоморфний, флороморфний та речоморфний.

Кількісне співвідношення згаданих напрямків метафоризації в чоловічих та жіночих творах представлено в таблиці 1.

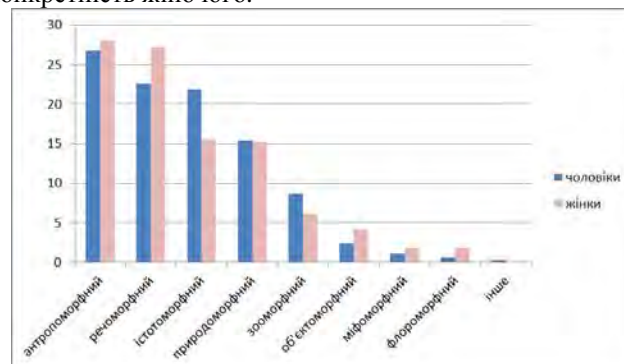
ТАБЛ. 1

НАПРЯМКИ МЕТАФОРИЗАЦІЇ В ЧОЛОВІЧИХ ТА ЖІНОЧИХ ТЕКСТАХ.

Напрямки метафоризації	Відносна частотність метафор чоловіки (%)	Відносна частотність метафор жінки (%)
Антропоморфний	26,82	28,07
Зооморфний	8,71	6,06
Істотоморфний	21,89	15,55
Міфоморфний	1,12	1,85
Об'єктоморфний	2,45	4,15
Природоморфний	15,42	15,27
Речоморфний	22,60	27,18
Флороморфний	0,62	1,85
Інше	0,37	0

Матеріалом дослідження слугували 4193 метафоричні вирази (з них 2412 виразів знайдено в творах письменників). Хоча в текстах чоловіків виявлено більшу кількість метафор, зауважимо, що письменники схильні до «повторення» тієї чи іншої метафори, натомість у авторок це трапляється не так часто, що засвідчує більшу експресивність та різноманітність мовлення жінок. Варто зазначити, що в чоловічих текстах значна кількість компонентів метафоричних висловів належить до жаргонної та пейоративної лексики, що не притаманно жіночим творах.

На діаграмі 1 відображено результати, наведені в таблиці 1. У чоловічих творах значно частіше ніж в жіночих трапляються істотоморфні концептуалізації (іншими словами, вербалізація відбувається в термінах надбазового рівня), що може свідчити про більшу абстрактність чоловічого мислення й більшу конкретність жіночого.

Діагр. 1 Напрямки метафоризації в чоловічих та жіночих текстах.

У межах антропоморфного, зооморфного та істотоморфного напрямків метафоричного

осмислення найчастотнішими донорними сферами є «Фізичні дії» та «Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла». Результати свідчать про наявність відмінностей у частотності вербалізацій чоловіками та жінками (див. табл. 2). Автори частіше схиляються до використання термінів, що позначають фізичні дії істоти чи людини, порівняно з авторками, натомість у межах зооморфного принципу таких значних коливань у показниках не простежуємо. Жінки приблизно в однаковій кількості використовують терміни, що позначають фізичні дії і фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла, однак у чоловічих текстах наявний значний кількісний розрив у співвідношенні цих донорних сфер.

ТАБЛ. 2

Найчастотніші донорні сфери

Донорна сфера	Відносна частотність метафор чоловіки (%)	Відносна частотність метафор жінки (%)
Фізичні дії істоти	12,56	4,32
Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла істоти	6,60	3,87
Фізичні дії людини	13,43	8,93
Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла людини	5,72	7,13
Фізичні дії тварини	1,41	1,74
Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла тварини	1,37	1,12

Концептосфери, що є ділянкою-ціллю метафоричного переносу в текстах письменників та письменниць, у кількісних показниках представлено в таблиці 3.

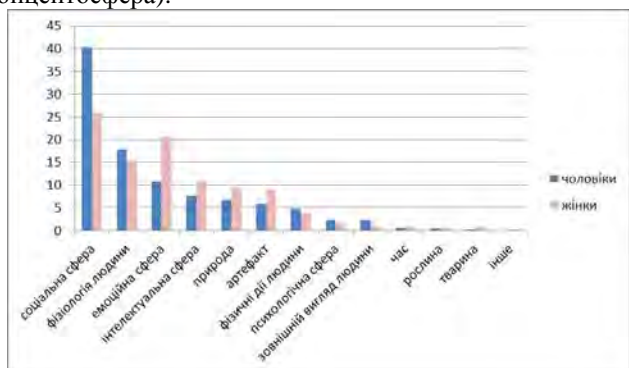
ТАБЛ. 3

Ділянки-цілі метафоричного переносу в текстах авторів та авторок

Концептосфера	Відносна частотність метафор чоловіки (%)	Відносна частотність метафор жінки (%)
Артефакт	5,85	8,82
Людина (зовнішній вигляд, фізичні характеристики)	2,36	1,01
Емоційні характеристики, стани, процеси, дії	10,66	20,44

Інтелектуальні характеристики, стани, процеси, дії	7,63	10,89
Психологічні характеристики, стани, процеси	2,40	1,40
Соціальні характеристики, стани, процеси, дії	40,22	26,0
Фізичні дії людини	4,77	3,93
Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла людини	17,87	15,50
Рослина	0,54	0,67
Тварина (фізичні дії, фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла)	0,25	0,79
Час	0,66	1,01
Природні об'єкти, явища, речовини, стани, процеси, локуси	6,80	9,49
Інше	0	0,06

Діаграма 2 показує кількісний розподіл метафор за ділянками-цілями в авторів та авторок. Спостерігаємо, що кількість вербалізацій концептосфери «Соціальні характеристики, стани, процеси, дії» в чоловічих текстах значно переважає над іншими. Другою за значущістю цільовою ділянкою метафоричного перенесення в чоловічих текстах є «Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла людини». У творах письменниць домінують сфери «Соціальні характеристики, стани, процеси, дії» та «Емоційні характеристики, стани, процеси, дії» (кількісно незначно переважає соціальна концептосфера).

Діагр. 2 Ділянки-цілі метафоричного переносу в текстах авторів та авторок.

Аналіз компонентів зоометафор дав змогу виокремити низку фреймів. Результати свідчать про те, що автори та авторки використовують різні терміни для вербалізації концепту Тварина (погрубленим шрифтом позначено збіги термінів). Фрейм «**власне тварина**» у чоловіків: *вівця* (17); *бичяра*, *кабан*, *курка* (5); *тьолка*, *свиня* (4);

визвіритися, **вовк**, лосяра (3); **воша**, кляча, козел, **мавпа**, муха, порода, собака, тварина, удав, худоба (2); акула, баран, бойовий слон, восьминіг, вошивий, гнида, жаба, жук, жушок, звіроподібний, звірюка, звірячий, ішак, **кінь**, кобила, коза, **колібри**, комашня, котенятко, мамонт, мастодонт, мисливський пес, мишка, мустанг, пава, пес, підводні жителі, псячий, **пташка**, розсобачитися, скотина, слимак, **тварюка**, хижак, хижо, дощовий хробак, черепаха, шакал, шур (1); у жінок: **звір** (5); **миша**, **пташка**, **тхір** (3); бджола, **вовк**, гадюка, змія, корова, **мавпа**, планктон (2); білочка, блоха, **воша**, гаддя, дикий, заєць, змійка, індичка, **кінь**, **колібри**, комаха, коняка, кролик, лев, машкара, молюск, породистість, п'явка, равлик, рептилія, свиня, слоняра, страус, тарган, **тварюка**, цуценя (1).

У жіночих текстах на відміну від чоловічих спостерігаємо тенденцію до «уточнення» зоолексем: бездомне цуценя, дикий звір, кошлатий звір, як мавпи на грати в зоопарку і т. ін.

Фрейм «група/об'єднання тварин» чол: табун (6), згряя (2), роїтися, стадо (1); жін: згряя (2); бджолиний рій, згряйка (1).

За рівнями категоризації лексика, що позначає тварин кількісно розподіляється так:

ТАБЛ. 4

РОЗПОДІЛ ТЕРМІНІВ, НАЛЕЖНИХ ДО КОНЦЕПТОСФЕРИ ТВАРИНА, ЗА РІВНЯМИ КАТЕГОРИЗАЦІЇ

Рівні категоризації	Чоловіки	Жінки
Надбазовий	21,7%	37,29%
Базовий	74,53%	62,71%
Підбазовий	3,77%	–

Фрейм «дії/поведінка тварин» містить слоти «фізичні дії» чол: зависати, зависнути (3); вилетіти, вилітати, витати, відлітати, летіти, політ, пролетіти, ширяти (1); жін: літати, летіти (3); полетіти (2); вишкребтись, відлетіти, відлітати, влетіти, закружляти, заритися, зірватися з гачка, злетіти, плазувати, політ, продзьобуватися, пролітати, розлетітися, улетіти, ширяти, шкребтись (1); «**прояв агресії**» чол: порвати (3); сичати (2); встромити ікла, гавкати, з ланцюга зірватися, з цєпу зірватися, кусатися, наїжачитися, подзьобати, полювати, прокльовати, скалити зуби, вишкірити ікла (1); жін: вигризти, наїжачитися (1); «**неагресивна поведінка**» чол: виляти хвостом, обнюхатися, хвостом крутити (1); жін: хвостом крутити (1); «**дії, що характеризують спосіб життя тварини**» чол: гніздитися (2); встати на роги, зимова сплячка, змінювати кольори, обплітати коконом павутиння, рогами впертися, розпустити хвіст, стати на роги (1); жін: гніздитися, ховати голову в пісок (1); «**мова тварин**» чол: вити (4); чірікати (3); цвірінькати (2), завивати, кудкудакати, підквакувати, цвірк, щебетати (1); жін: завити (2); виття, заворкотіти, загарчав, заіржати, прокумкати, ревіти (1).

Фрейм «фізіологія/частини тіла тварини» чол: мордочка (4); туша, хвіст (3); роги (2); копито, рогатий, тіло, гострі зуби, дойка, жабра, квакалка, клешня, клик, кобиляче обличчя, коняча пика, копито, лапа, морда, паца, пташина голова, цупальця (1); обнюхати, павутиння, пастися (1); жін: крила (6); хвіст (4); вовча шкура, вовчий хвіст, копито, крильця, пащека, пір'ячко, псяча кістка, ріжки, свиняче рило, черево, шкурка мишача (1); законитися, наклюкатися (1).

Фрейм «середовище проживання тварин» чол: барлога (2); гніздо, лігво, мурашник (1); жін: гніздо, кубло, лігво (1).

Частотність використання ділянок-цілей метафоричного переносу в чоловічих і жіночих текстах представлено в таблиці 5 (загальна кількість прикладів зоометафор у чоловічих творах становить – 210, а в жіночих – 108). Результати свідчать, що автори частіше використовують зоолексику для метафоричного осмислення людини, її фізіологічних станів, процесів, дій, частин тіла та соціальних характеристик, станів, процесів, дій. Жінки, своєю чергою, найчастіше використовують терміни на позначення тварин для концептуалізації людини, емоційних характеристик, станів, процесів, дій та інтелектуальних характеристик, станів, процесів, дій.

ТАБЛ. 5

ДІЛЯНКИ-ЦІЛІ В АВТОРІВ І АВТОРОК (ЗООМОРФНИЙ ПРИНЦИП)

Концептосфера	Відносна частотність метафор чоловіки (%)	Відносна частотність метафор жінки (%)
Артефакт	8,10	12,04
Людина (зовнішній вигляд, фізичні характеристики)	11,90	1,85
Емоційні характеристики, стани, процеси, дії	3,81	19,44
Інтелектуальні характеристики, стани, процеси, дії	2,86	12,96
Психологічні характеристики, стани, процеси	1,43	1,85
Соціальні характеристики, стани, процеси, дії	50,95	25,93
Фізичні дії людини	1,90	9,26
Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла людини	14,29	10,19
Тварина (фізичні дії, фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла)	0,48	0,93
Час	0,48	0,93
Природні об'єкти	3,81	4,63

явища, стани, локуси	речовини, процеси,		
----------------------------	-----------------------	--	--

Аналіз зооморфних метафор засвідчив, що в чоловічих і жіночих творах наявні вербалізації, створені за такими метафоричними принципами: АРТЕФАКТ - ЦЕ ТВАРИНА, ДУМКИ - ЦЕ ТВАРИНИ, ЕМОЦІЇ - ЦЕ ТВАРИНИ, ЛЮДИНА / ЧАСТИНИ ТІЛА ЛЮДИНИ - ЦЕ ТВАРИНА, МОВЛЕННЯ - ЦЕ ФІЗИЧНА ДІЯ, СОЦІАЛЬНА ДІЯЛЬНІСТЬ / ПРОДУКТ СОЦІАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ - ЦЕ ТВАРИНА, ФІЗІОЛОГІЧНІ СТАНИ / ДІЇ / ПРОЦЕСИ ЛЮДИНИ - ЦЕ ТВАРИНА, ЯВИЩЕ ПРИРОДИ - ЦЕ ТВАРИНА.

Метафоричне перенесення на ділянку-ціль «Артефакт» загалом відбувається за моделлю Артефакт - це Тварина. Зокрема предмети (артефакти), уявляються як певна тварина: *«М'яч лежав десь у гушавині, чути було його сторожке гарчання і ледь вловиме биття його шкіряного серця.»* [Жадан С. Ворошиловград]. Частина артефактів вербалізуються як частини тіла тварини або тіло тварини: *«Він ногою висмикнув з-під черева свого звіра металеву ніжку, поставив його край дороги і повернувся до мене...»* [Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин.], *«... якась дивна авіаційна команда викочувала з сонячного марева розгойдане тіло літака, помаранчеву від сонця та пилу тую АН-2, що спалахувала в повітрі залізом і фарбою.»* [Жадан С. Ворошиловград]. Автори й авторки приписують предметам, створеним людиною, поведінку тварин: *«... ліхтарі, які спалахують над асфальтом вулиць, згортають простір навколо тебе і облітають місто коконом прозорого павутиння...»* [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки]. Окрім цього, метафоричне перенесення здійснюється за звуковою подібністю: *«Авто чхнуло, заворкотіло і... заглухло.»* [Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин.], *«Англійці, що усіх боків клацають спалахами та муркотять відеокамерами – це CNN та BBC.»* [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки]. У таблиці 6 наведено перелік груп артефактів, що найчастіше вербалізуються в текстах письменників і письменниць.

ТАБЛ. 6

ЧАСТОТНІСТЬ ТЕМАТИЧНИХ ГРУП АРТЕФАКТІВ В ЧОЛОВІЧИХ ТА ЖІНОЧИХ ТЕКСТАХ

Тематична група	Чоловіки	Жінки
Акcesуар	0,48%	–
Іграшка	0,48%	–
Інфраструктура	–	1,85%
Обладнання житла, меблі	–	0,93%
Постільна білизна	0,48%	–
Пристрій	0,95%	0,93%
Результат інтелектуальної діяльності	–	0,93%
Транспортні засоби	4,76%	6,48%

Спостерігаємо незначні відмінності під час метафоричного перенесення на предмети за такими ознаками:

ТАБЛ. 7

ВЕРБАЛІЗАЦІЇ В ТЕРМІНАХ КОНЦЕПТОСФЕРИ АРТЕФАКТ В АВТОРІВ ТА АВТОРОК

Ознаки метафоричного перенесення	Чоловіки	Жінки
Дії, що характеризують спосіб життя тварини	0,48%	0,93%
Мова тварин	2,38%	1,85%
Тварина	1,43%	2,78%
Фізичні дії тварини	0,95%	1,85%
Фізіологія тварини	1,90%	3,70%

Таблиця демонструє, що жінки частіше концептуалізують предмети як певних тварин, здійснюють перенесення фізіологічних станів, процесів, дій, частин тіла тварин та фізичних дій на артефакти, натомість чоловіки надають перевагу термінам, що позначають мову тварин.

Письменники більше схильні до осмислення людини як тварини. Чоловіки частіше вживають зоолексеми стосовно людини. Окрім цього, автори та авторки використовують різні зоологічні терміни щодо людини. Вербалізації людини з використанням зоологічної лексики позначають, переважно, негативні якості, що приписуються людині. Про це свідчать результати аналізу метафор, які продемонстровано в таблицях 8, 9.

ТАБЛ. 8

ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ ЗА ПРИПИСУВАНИМИ ЯКОСТЯМИ В ЧОЛОВІЧИХ ТЕКСТАХ

	Номінація чоловіків	Номінація жінок	Застосовується до обох
Негативне	акула, баран, бичяра, бойовий слон, вівця, воша, гнида, козел, лосяра, мамонт, скотина, слимак, тварюка, хижак, шакал, шур	вівця, кляча, коза, курка	вівця, хробак
Нейтральне	вівця, жук, кабан, мастодонт, мишка, мустанг	вівця, кобила, мавпа, свиня, тьолка	–
Позитивне	–	пташка, котенятко	–

ТАБЛ. 9

ВЕРБАЛІЗАЦІЇ ЛЮДИНИ ЗА ПРИПИСУВАНИМИ ЯКОСТЯМИ В ЖІНОЧИХ ТЕКСТАХ

	Номінація чоловіків	Номінація жінок	Застосовується до обох
Негативне	комаха, коняка, свиняче рило, тварюка, тхір	гадюка, змія, індичка, корова, кролик, псяча кістка	гадюка
Нейтральне	слоняра	колібри, цуценя	миша, таргани
Позитивне	–	пташка	–

Письменники частіше схиляються до концептуалізації групи людей як об'єднання тварин в зграї, стада аніж жінки: «*Ви ж живете, як дауни, які збираюся в зграї... І що ви хочете комусь доказати, що?*» [Дністровий А. Пацики: конкретний роман], «*Безприділ повний! Братва ходить стадами, забирають бізнес...*» [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки]. Середовище проживання людини в чоловіків авторів вербалізується в термінах концепту Тварина, зауважимо, що в жіночих творах подібних вербалізацій майже не виявлено: «... *міліцейські автобуси чатували у кожному подвір'ї навкруги кучмівського лігва.*», «*Оце називається сховався від виборів! Краще було залишатися в океані з рибами, а не вертатись у цей мурашник.*» [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки].

У чоловічих та жіночих творах емоції уподібнюються до тварини, що перебуває в людині, в її голові, розумі чи серці, своєю чергою, людина/голова/розум є контейнером для цих емоцій: «... *страх висоти, що гніздиться у підсвідомості...*» [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки], також емоції вербалізуються як тварини, що здійснюють певні фізичні дії: «*Її безпідставні ревності знову оживають і починають вовтузитися, як комашня після зимової сплячки.*» [Дністровий А. Місто уповільненої дії], «*Стас відчув, як дикий звір біля серця зловчився, перестрибнув у мозок. До скронь.*» [Дашвар Л. Мати Все] або під впливом емоцій людина поводить як тварина: «... *у мене починається мігреньовий настрій і хочеться вити.*» [Дністровий А. Місто уповільненої дії], — «*Розплакатися чи, навпаки, літати од радості можна лише від любові, а не від сексу.*» [Дашвар Л. Рай. Центр]. У текстах авторок на відміну від авторів спостерігаємо перенесення з концептосфери «Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла тварини» на «Емоційні характеристики, стани, процеси, дії», зокрема, натрапляємо на низку висловів, у яких крила виступають метонімічним символом радості: *за спиною свербіли-прорізувалися крила, крильця за спиною, відростають крила,*

зворушливі крила і под. Ще однією відмінністю у жіночих творах є вербалізація душі як символу емоцій в термінах, що позначають тварин: «*Три чисті кольори не змішуються, малюють крила, душа летить, співає. Що за диво — життя.*» [Дашвар Л. Рай. Центр]. Таблиця 10 демонструє відносну частотність вербалізацій термінів, що належать до концептосфери Емоції.

ТАБЛ. 10

МЕТАФОРІЗАЦІЯ КОНЦЕПТОСФЕРИ ЕМОЦІЇ У ТЕРМІНАХ, ЩО ПОЗНАЧАЮТЬ ТВАРИН В ТЕКСТАХ АВТОРІВ ТА АВТОРОК

Концепти	Чоловіки	Жінки
Злість	–	1,85%
Переживання	0,95%	1,85%
Радість	–	8,33%
Ревності	0,48%	–
Розпач	1,90%	1,85%
Страх	0,95%	3,70%
Сум	–	1,85%

При метафоричному осмисленні концептосфери «Інтелектуальні характеристики, стани, процеси, дії», думки концептуалізуються як певні тварини, а голова, своєю чергою, є вмістищем для думок: «*Померкло. Це ж чому?.. У голові — тисяча бджіл.*» [Дашвар Л. Рай. Центр], а сама інтелектуальна діяльність людини концептуалізується як фізична дія тварини: «*Ціла купа думок ширяє у голові, перекриваючи одна одну.*» [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки]. Зауважимо, що жінки більшою мірою, ніж чоловіки вживають терміни на позначення фізичних дій під час метафоризації інтелектуальних характеристик, станів, процесів, дій.

ТАБЛ. 11

МЕТАФОРІЗАЦІЯ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ В ЧОЛОВІЧИХ ТА ЖІНОЧИХ ТВОРАХ

Розмір сторінки	Чоловіки	Жінки
Тварина	1,42%	5,56%
Фізичні дії тварини	1,42%	6,48%
Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла тварини	–	0,93%

У соціальній взаємодії людина уподібнюється до тварини: «... *якщо попустиш – торба, станеш собакою на ланцюгу.*» [Дністровий А. Пацики: конкретний роман], «*А що би було, чуєш, якби ти не крутив хвостом і не придурювався, та розказав, як воно сталося насправді?!*» [Матіос М. Солодка Даруся]. Соціальна сфера життя людини у чоловічих текстах концептуалізується як світ дикої природи, де існують свої жорсткі закони. Здебільшого людина вербалізується як агресивна тварина: «... *викликаючи підсвідоме бажання вишкірити ікла.*» [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки], натомість в жіночих текстах знаходимо лише поодинокі приклади таких вербалізацій, що свідчить про не схильність до вербалізації агресії авторками. Частим випадком в авторів є представлення мовлення людини як мови тварин: «... *«хочу з тобою поговорити» – це не те,*

так **чірікають** хлопчики у шортиках.» [Дністровий А. Місто уповільненої дії], у письменниць не спостерігаємо такої тенденції. Життя як сукупність подій, що відбуваються з людиною, письменники уявляють як тварину, яка є причиною неприємних, поганих ситуацій: «*Насправді дядькові Варенику було ледь за шістдесят, але життя сильно **подзьобало** цього невеличкого чоловіка.*» [Брати Капранови. Щоденник моєї секретарки]. У жінок, навпаки, натрапляємо на представлення життя як людини, а сама людина концептуалізується як тварина: «*Життя **гнуздає** тебе, хтось дає тобі до рота **вудила**, ти вдячно затискаєш їх у щелепах і час від часу жуєш, мов гумку, на очах – чудові «сонцезахисні» **шори**, у вухах – навушники, в яких лунає «цоб-цабе». І вперед – у світле майбутнє! І така благодать, що навіть ліньки повернути голову, щоб хоч одним оком скосити на того, хто **править твоєю ходою, хто натягує чи відпускає віжки**. Я давно втратив свій рай. Хоча спочатку моя хода нічим не відрізнялась від багатотисячної ходи інших, хто так само йшов поруч, **покірно тягнучи свій віз.**» [Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин].*

Фізіологія людини як цільова ділянка метафоричного переносу чоловіками та жінками концептуалізується в термінах фізичних дій тварини: «... **двозначно примружуючи вії, по мені повзатимуть, наче липкі мухи, уважні, зосереджені погляди.**» [Дністровий А. Місто уповільненої дії], «... **гигикнув Барс, очі якого перетворилися на шалених бджіл, що так і ширяли по тому жіночому квітнику.**» [Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин], фізіологічні процеси й відчуття, що їх супроводжують, зокрема, відчуття болю вербалізуються в термінах, що позначають тварин, або частини тіла тварини: «*Намагаюся розігнутися, але біль **продовгуватими тонкими щупальцями**, ніби здавлює область нирки, – швидко падаю в м'яке шкіряне крісло.*» [Дністровий А. Місто уповільненої дії], «... *але Даруся не розплющувала очей, знаючи, що, як тільки відкриє їх, — обручі знов **звиповзуть** гніздо в бідній її голівці, як **гаддя** на Здвиження звиває в землі свої кубла на зиму.*» [Матіос М. Солодка Даруся]. Найчастішим типом перенесення в чоловічих творах є частина тіла людини - це частина тіла тварини: «... *Ніколаїч метушливо **затряс своєю пташиною головою**, іспанки нарочито не звернули на мене уваги.*» [Жадан С. Ворошиловград]. Зауважимо, що жінкам не притаманні такі вербалізації частин тіла людини, однак у жіночих текстах натрапляємо на концептуалізацію віку людини за допомогою зоолексик: «*Всі погляди – відверто чи приховано – **стежили за ходою цих двох доісторичних рептилій**, вицент укритих зморшками, ніби вони **виповзли** з неоліту. [...] Їм було років по вісімдесят, а може, й більше.*» [Роздобудько І. ЛСД. Ліцей слухняних дружин]. За результатами представленими в таблиці доходимо висновку, що автори-чоловіки більше схильні до перенесення фізіології тварини на людську.

ТАБЛ. 12

МЕТАФОРИЗАЦІЯ ФІЗІОЛОГІЧНОЇ КОНЦЕПТОСФЕРИ В АВТОРІВ ТА АВТОРОК

	Чоловіки	Жінки
Тварина	3,33%	5,56%
Фізичні дії тварини	0,95%	0,93%
Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла тварини	9,52%	3,70%

ВИСНОВОК

Отже, в межах цієї праці виявлено відмінності в кількісних показниках принципів метафоротворення в чоловічих та жіночих текстах. Як свідчить досліджений матеріал, письменники та письменниці використовують різні терміни, що позначають тварину, для вербалізації низки концептосфер. Під час дослідження концептосфер отримано такі результати: значні розбіжності зауважуємо в метафоризації концептосфер «Людина» та «Соціальні характеристики, стани, процеси, дії». Аналіз ділянок-цілей «Артефакт», «Емоційні характеристики, стани, процеси, дії», «Інтелектуальні характеристики, стани, процеси, дії», «Фізіологічні стани, процеси, дії, частини тіла людини» демонструють незначні відмінності. Оскільки в цій статті розглянуто лише зоометафори, заплановано проведення подальших досліджень принципів метафоричного осмислення, а також детальний аналіз цільових ділянок в чоловічих та жіночих творах.

Література

1. Deignan A. Metaphor and Corpus Linguistics / A. Deignan., 2005. – 235 с.
2. Fauconnier G. Blending as a Central Process of Grammar [Електронний ресурс] / G. Fauconnier, M. Turner // Cambridge University Press. – 1996. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cogsci.ucsd.edu/~faucon/BEIJING/blending-grammar.pdf>.
3. Fauconnier G. Conceptual integration networks [Електронний ресурс] / G. Fauconnier, M. Turner. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cogsci.ucsd.edu/~faucon/BEIJING/CIN.pdf>.
4. Fauconnier G. Metonymy and Conceptual Integration / G. Fauconnier, M. Turner. // Metonymy in Language and Thought. – 1999. – С. 77–90.
5. Fauconnier G. The way we think: Conceptual blending and the mind's hidden complexities / G. Fauconnier, M. Turner. – New York: Basic Books, 2002. – 464 с.
6. Feldman J. From Molecule to Metaphor / J. Feldman., 2008. – 384 с.
7. Glucksberg S. How metaphors work / S. Glucksberg, B. Keysar. // Metaphor and thought: Second edition. – 1993. – С. 401–424.
8. Grady J. Foundations of meaning: primary metaphors and primary scenes / J. Grady – University of California, Berkeley, 1997. – 299 с.

9. Grady J. The Conduit Metaphor Revisited [Електронний ресурс] / J. Grady // Berkeley. – 1998. – Режим доступу до ресурсу: http://terpconnect.umd.edu/~israel/Grady_Conduits.pdf.
10. Grady J. Typology of Motivation for Conceptual Metaphor. *Metaphor in Cognitive Linguistics* / J. Grady. // *Metaphor in Cognitive Linguistics*. – 1999. – С. 79 – 100.
11. Grady J. Blending and Metaphor / J. Grady, T. Oakley, S. Coulson // *Metaphor in Cognitive Linguistics*. – Amsterdam, 1999. – С. 101–124.
12. Grady J. Primitive and Compound / J. Grady, S. Taub, P. Morgan. // *Metaphors Conceptual Structure, Discourse, and Language*. – 1996.
13. Hanks P. Metaphoricity is a Gradable [Електронний ресурс] / P. Hanks // *Corpora in Cognitive Linguistics*. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: http://www.patrickhanks.com/uploads/5/1/4/9/5149363/metaphoricity_is_a_gradable.pdf.
14. Hanks P. Nine issues in metaphor theory and analysis [Електронний ресурс] / P. Hanks // *International Journal of Corpus Linguistics*. – 2010. – Режим доступу до ресурсу: http://www.patrickhanks.com/uploads/5/1/4/9/5149363/nine_issues_in_metaphor_theory-v03.pdf.
15. Hilpert M. Keeping an eye on the data: Metonymies and their patterns [Електронний ресурс] / M. Hilpert // *Corpus-based Approches to Metaphor and Metonymy*. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/2476892/Keeping_an_eye_on_the_data_Metonymies_and_their_patterns.
16. Johnson M. Embodied Meaning and Cognitive Science [Електронний ресурс] / M. Johnson // *Language Beyond Postmodernism*. – 1997. – Режим доступу до ресурсу: <https://scholarsbank.uoregon.edu/xmlui/handle/1794/2098>
17. Koller V. *Metaphor and Gender in Business Media Discourse: a Critical Cognitive Study* / V. Koller., 2004. – 256 с.
18. Koller V. Of critical importance: using corpora to study metaphor in business media discourse / V. Koller // *Corpus-Based Approaches to Metaphor and Metonymy* – Berlin: De Gruyter Mouton, 2006. – С. 229–257.
19. Koller V. Analyzing metaphor and gender in discourse [Електронний ресурс] / V. Koller. – 2011. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/5256116/Analyzing_metaphor_and_gender_in_discourse.
20. Koller V. *Metaphor, politics and gender: A case study from Germany* / V. Koller, E. Semino // *Politics, Gender and Conceptual Metaphors* – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009. – С. 9–35.
21. Kövecses Z. *Metaphor in Culture Universality and Variation* / Z. Kövecses., 2005. – 336 с.
22. Martin J. A corpus-based analysis of context effects on metaphor comprehension [Електронний ресурс] / J. H. Martin // Berlin. – 2006. – Режим доступу до ресурсу: <http://www.cs.colorado.edu/~martin/Papers/corpus-metaphor.pdf>.
23. Narayanan S. *Embodiment in Language understanding: Modeling the semantics of causal narratives* [Електронний ресурс] / S. Narayanan – Режим доступу до ресурсу: <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.36.6784&rep=rep1&type=pdf>.
24. Semino E. The metaphorical construction of complex domains: the case of speech activity in English [Електронний ресурс] / E. Semino // De Gruyter Mouton. – 2005. – Режим доступу до ресурсу: <http://eprints.lancs.ac.uk/4440/2/23442041.pdf>.
25. Semino E. *Metaphor, politics and gender: A case study from Italy* / E. Semino, V. Koller // *Politics, Gender and Conceptual Metaphors* – Basingstoke: Palgrave Macmillan, 2009. – С. 36– 61.
26. Steen G. *Understanding metaphor in literature: An empirical approach* / G. Steen. – London: Longman, 1994. – 352 с.
27. Steen G. From linguistic to conceptual metaphor in five steps [Електронний ресурс] / G. Steen // John Benjamins. – 1999. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/249994/From_Linguistic_to_Conceptual_Metaphor_In_Five_Steps.
28. Steen G. The paradox of metaphor: Why we need a three-dimensional model of metaphor [Електронний ресурс] / G. Steen // *Metaphor and Symbol*. – 2008. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/235694/The_paradox_of_metaphor.
29. Steen G. From linguistic metaphor to conceptual structure in five steps: Analyzing metaphor in poetry [Електронний ресурс] / G. Steen // Walter de Gruyter. – 2009. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/250001/From_linguistic_form_to_conceptual_structure_in_five_steps_analyzing_metaphor_in_poetry.
30. Steen G. Questions about metaphor in literature [Електронний ресурс] / G. Steen, R. Gibbs // *European Journal of English Studies*. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/276699/Questions_About_Metaphor_In_Literature.
31. Stefanowitsch A. *HAPPINESS in English and German: a metaphorical pattern analysis* [Електронний ресурс] / Stefanowitsch // *Language, Culture, and Mind*. – 2004. – Режим доступу до ресурсу: https://www.academia.edu/5548005/HAPPINESS_in_English_and_German_A_metaphorical-pattern_analysis.
32. Turner M. *Death is the Mother of Beauty: Mind, Metaphor, Criticism* / M. Turner. – Chicago: The University of Chicago Press, 1987. – 224 с.